

4. Ulusal Deniz Turizmi Sempozyumu
“Küresel Eğilimler-Yerel Etkiler”
23-24 ŞUBAT 2018 - İZMİR

FOÇA’NIN DENİZ TURİZMİ POTANSİYELİNİN
BELİRLENMESİ¹

²Ahmet GÜRSOY, ³Oğuz ATİK, ⁴A.Cemal TÖZ

ÖZET

Deniz turizmi ve Foça’da yapılabilen türleri hakkında kısa tanıtıcı bilgiler verilmiştir. İlçedeki deniz turizmi sektörü ile ilgili kamu kurum, dernek, kooperatif, kulüp ve işletmelerin temsilcileri ile yapılan yüzyüze görüşmelerden, Foça’da hâlihazırda icra edilen faaliyetler, ilçenin Deniz Turizmi kapasitesi, geleceğe dair planlar, sektörün sorunları, çözüm önerileri ve deniz turizminin geliştirilmesi için yapılması gerekenler değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Foça, Deniz Turizmi, Turizm Potansiyeli

1. GİRİŞ: FOÇA VE DENİZ TURİZMİ

Foça, İzmir’in kuzeyinde yer alan bir sahil ilçesidir. Kent antik çağda bir İyon yerleşimi olarak ortaya çıktığında denizde yaşayan foklardan dolayı “Phokaia” adını almış, günümüze Foça olarak gelmiştir.

Yüzyıllardır deniz ve denizcilik ile bağıni koparmamış olan Foça, zaman zaman bir ticari liman kenti olmuş, büyük denizciler yetiştirmiş, balıkçı kasabası vasfını hiç kaybetmemiş ve günümüzde ise İzmir ili ve kıyı ilçeleri kapsamında değerlendirildiğinde deniz turizmi sektöründe, arz ve talep miktarı, deniz turizmi çeşitliliği ve ulaşılabilirliği açısından lider ilçeler arasında sayılabilir.

Foça’da Mavi Bayraklı Yat ve Marina bulunmamakla birlikte, 5 adet Mavi Bayraklı Plaj bulunmaktadır. Bunlar; Voodoo Beach, Hanedan Beach Club, Pollen Tatil Köyü, Mark Warner Hotel Phokaia ve Şehir merkezi Büyükdeniz’de Foça Belediyesi tarafından işletilen Karakum Plajı’dır (Mavi Bayrak Türkiye, 2017).

---

¹ Bu bildiri, “Gürsoy, A., (2018), Foça’nın Deniz Turizmi Potansiyelinin Belirlenmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Dönem Projesi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir” adlı yüksek lisans dönem projesinden üretilmiştir.

² Yüksek Lisans Öğrencisi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Denizcilik Fakültesi, Deniz Turizmi Yüksek Lisans Programı, İzmir, ahmet_gursoy@hotmail.com

³ Yrd.Doç.Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi, Denizcilik Fakültesi, İzmir oguz.atik@deu.edu.tr

⁴ Yrd.Doç.Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi, Denizcilik Fakültesi, İzmir ali.toz@deu.edu.tr

2. KURUM VE İŞLETMELER

2.1. Foça'da Yat İşletmeciliği

İlçede, bakanlıktan onaylı olarak faaliyette bulunan tek yat işletmesi olan Dalgacı Boat 2012 yılından bu yana hizmet vermektedir. İşletmeye ait iki adet yat bulunmaktadır; bunlar; “Dalgacı” ve “Tutku” isimli yatlardır. Dalgacı isimli yatın 12, Tutku isimli yatın ise 10 kişilik yatak kapasitesi vardır (Özatalay, 2017).

2-3 gün veya bir hafta süreli tur paketleri düzenleyen işletme isteğe göre farklı süre ve belirlenenden farklı güzergâhlarda turlar da yapabilmektedir (Dalgacı Boat, 2017).

2.2. Foça'da Yat Limanı İşletmeciliği

İzmir ili sınırları içerisinde toplam 6 adet marina ve yat limanı bulunmaktadır. Bunların 5 tanesi özel şirketler tarafından işletilmekte olup, sadece Foça Yat Limanı Foça Belediyesi tarafından işletilmektedir.

1990'lı yıllarda gerçekleştirilen düzenlemeler ile Foça Belediyesi tarafından işletilmeye başlanan yat limanı; Beşkapılar kalesinin önünden başlamakta, Büyükdeniz sahilinin tamamını kapsayacak şekilde, kendine ait bir iskelesi, dalgakıranı ve karada çekek yeri bulunmamakta olup tekne bağlama kapasitesi 130'dur.

Elektrik, su ve atık alım gibi temel hizmetlerin verilebildiği Yat Limanında çalışan toplam 4 personel bulunmaktadır (Mısır, 2017).

2.3. Foça'da Günöbirlik Gezi Tekneciliği

Son yıllarda ölkemizde en fazla popüler olan aktivite Günöbirlik tekne turları Foça'da da yoğun olarak talep görmektedir. Foça Limanına kayıtlı yaklaşık 35 adet Gezi Teknesi bulunmaktadır.

Günöbirlik gezi teknesi işletmelerinin hizmet standartlarını belirlemek, hukuki haklarını korumak ve diğerkurum ve kuruluşlar ile irtibat sağlamak amacıyla kurulan iki adet kooperatif bulunmaktadır.

Günöbirlik tekne gezileri, işletmeciler açısından değerlendirildiğinde; işe başlama yatırımlarının az olması, düşük maliyet giderleri ve uygun mevsimde süreklilik arz etmesi açısından karlı bir deniz turizmi türü olarak popüleritesini arttırmaktadır.

2.4. Su Üstü ve Su Altı Sporları

Yelken Federasyonuna akredite olmuş, federasyonun belirlediği standartlarda eğitim vererek sertifikasyon yapabilen Foça'da 3 adet, Yenifoça'da 1 adet Yelken Kulübü faaliyet yürütmektedir.

Eski Foça ile Yenifoça arasında bulunan Sazlıca koyunda faaliyet yürüten Foça Dalış Merkezi bölgedeki tek dalış merkezidir.

Foça Yelken İhtisas Kulübü, 15 adet Optimist, 5 adet Laser, 3 adette Laser dengi teknesiyle ve 5 adet Windsurf ile her yıl yaklaşık 120 öğrenciyeye yelken ve windsurf eğitimi vermektedir (Metin, 2017).

Kapasite olarak ikinci konumda sayılabilecek Phokaia Yelken Windsurf ve Kürek Spor Okulu ise; 9 adet Optimist, 3 adet Laser, 14 adet Windsurf, 1 adet olimpik 2 adette açık deniz kürek teknesi ile her yıl yaklaşık 80 öğrenciyeye yelken, windsurf ve kürek eğitimi verebilmektedir (Oyal, 2017).

Diğer kulüplere nazaran daha az donanımla eğitim faaliyetlerini icra eden üçüncü kulüp ise: Foça Windsurf ve Yelken Kulübüdür. Windsurf eğitimine daha fazla önem veren bu kulüp; 20 adet Windsurf ve 2 adette Stand up Paddle ile sezonda yaklaşık 100 öğrenciyeye eğitim vermektedir (Safran, 2017).

Yenifoça'daki tek Deniz Turizmi işletmesi olan: "Yenifoça Windsurf ve Yelken Kulübü, 80 adet Windsurf, 4 adet Optimist ve 1 adet Laser yelkenli tekne ile her yıl yaklaşık 120 öğrenciyeye eğitim vermektedir (Nizam, 2017).

2.5. Dalış Turizmi

Foça Bölgesinde sadece bir adet Dalış Okulu mevcuttur. 2010 yılında faaliyete geçen "Foça Dalış Merkezi" hâlihazırda 23 kişiye aynı anda dalış eğitimi verebilecek donanım kapasitesiyle, Türkiye Sualtı Sporları Federasyonu yetki belgesi ile 1, 2 ve 3 yıldız Dalgıç yetiştirmektedir. Her yıl yaklaşık 200 öğrenciyeye dalış eğitimi veren merkez, kış sezonunda da sportif dalış faaliyetlerine devam etmektedir (Aykut, 2017).

2.6. Balıkçı Barınağı Yat Yanaşma Yeri

Balıkçı barınağı inşa edilmeden önce, Küçükdeniz'de, alargada ve Büyükdeniz'deki ahşap iskeleye bağlanan balıkçı tekneleri, ıskarça bir liman görünümü oluşturmakla birlikte limandaki tekne trafiği açısından tehlike arz etmekte idi. İnşasına 2008 yılında başlanarak 2012 yılının sonunda faaliyete geçen barınak 4 adet parmak iskeleden oluşmaktadır. 1. İskele: 46 metre, 2. İskele: 102 metre, 3. İskele: 103 metre ve 4. İskele:

104 metre uzunluğundadır. 104 metre boyundaki 4. İskeleye irili ufaklı 96 adet motorlu veya yelkenli özel tekne yanaşabilmektedir (Çetin, 2017).

2.7. Otellerdeki Deniz Turizmi Faaliyetleri

Hotel Club Phokaia'de 10 adet Laser yelkenli ve çeşitli deniz oyuncakları ile misafirlerine hizmet vermektedir (Hotel Club Phokaia, 2017).

Hanedan Beach Hotel'de misafirlerin faydalanabileceği tek ve çift kişilik deniz kanoları, deniz bisikletleri, şişirilebilir ve tekne ile çekilen deniz oyuncakları ve 1 adet Laser yelkenli tekne bulunmaktadır.

2.8. Yeni Foça Yat Limanı Projesi

YeniFoça'da 21 Nisan 2016 tarihinde inşaatına başlanan marinanın Ekim 2018 tarihinde faaliyete geçmesi planlanmaktadır. 230 adet yat bağlama kapasitesi ile yerli ve yabancı yatçıların uğrak noktası olması ve bu sayede bölgeyi ziyaret eden turist sayısında artış yaşanması beklenmektedir. Şekil 1'de görülen proje krokisinde, inşası devam eden 492 metre uzunluğunda ana mendirek ve uzunlukları 40-90 metre arasında değişen 5 adet parmak iskelenin tamamlandığındaki planı görülmektedir (UDHB, AYGM, 2017).

Şekil 1: Yeni Foça Yat Limanı Projesinin Krokisi. UDHB, AYGM, 2017.

Kaynak:

http://www.aygm.gov.tr/BLSM_WIYS/DLH/tr/DOKUMAN_SOL_MENU/Limanlar/Liman_Etud/20160902_111508_10288_1_84851.pdf

2.9. Foça Özel Çevre Koruma Bölgesi

Şekil 2’de görülen Foça Özel Çevre Koruma Bölgesi haritası, doğal ve tarihi değerleri yanında, uluslararası sözleşmelerle koruma altında olan Akdeniz fokunun yaşam alanı olması nedeniyle özel öneme sahiptir. Dünyada 500, Türkiye’de ise yaklaşık 100 fokun yaşadığı tahmin edilmektedir. Akdeniz fokunu tehdit eden faktörler kasti öldürülmeleri, ağlara takılarak boğulmaları, besinleri olan balıkların azalması, kıyıların aşırı yapılaşması ve dalgıçlar tarafından mağaralarında rahatsız edilmeleridir. Foça’nın Özel Çevre Koruma Bölgesi seçilmesinin nedenlerinden biridir (Top, Yolak ve Thomas, 2013).

Şekil 2: Foça Özel Çevre Koruma Bölgesi. Foça Özel Çevre Koruma Bölgesi, 2017, Yönetim Planı ve Uygulama Projesi 2016-2020, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü.

3. FOÇA’DAKİ DENİZ TURİZMİ AKTÖRLERİ

Tablo 1’de 2017 yılı sonu itibarı ile Foça’da deniz turizmi sektöründe hizmet veren tüm aktörlerin; görev tanımları, personel, eğitici, üye adetleri, donanım veya kapasite miktarları ve iletişim bilgileri yer almaktadır.

Tablo 1: Foça'nın Deniz Turizmi Değişkenleri.

	Kurum/ Dernek/ İşletme/ Kulüp Adı	Amacı/ Görevi	Personel/ Eğitici / Üye Adedi	Donanım/ Kapasite Miktarı	İletişim Bilgileri
Kamu Kurumları	Limani Başkanlığı	Denetim, belgelendirme	5 Personel	Limani Başkanlığı Binası	Tlf. :0 232 812 1746 foca.liman@denizcilik.gov.tr
	Belediye Yat Limanı	Yat Limanının İşletilmesi	4 Personel	130 Yat bağlama kapasitesi	0 232 812 1127 www.foca.bel.tr
	Turizm Danışma Bürosu	Bilgilendirme ve Turizm İşletmelerinin Denetlenmesi	3 Personel	Turizm Danışma Bürosu Binası	0 232 812 5534 foca-turizmbirosu@hotmail.com
Dernek ve STK'lar	Kent Konseyi Turizm Meclisi	Turizm Projeleri üretmek	97 Üye	-	Tlf. :0 232 812 1746
	Foça TUDER	Tanıtım ve Turizm Projeleri üretmek	80 Üye	Dernek Yönetim Ofisi	Tlf: 0 232 812 3135 bilgi@focaturder.com
Kooperatifler	SS. Foça Gezi Tekn. ve Mot. Taşıyıcılar. Koop.	Tekne Gezileri düzenlemek	23 Üye	24 Gezi Teknesi	-
	SS. Kuzey Ege Tic. Yat. Ve Gezi Tek. Dz. Yolcu Taşyc. Koop.	Tekne Gezileri düzenlemek	7 Üye	8 Gezi Teknesi	-
	SS. Foça Merkez Su Ürünleri Koop.	Balıkçılık ve Amatör Balık Turları hizmeti	116 Üye	121 Balıkçı Teknesi ve 96 yat bağlama kapasitesi	-
Kulüpler	Foça Yelken İhtisas Kulübü	Yelken ve Windsurf eğitimi	1 Yönetici 2 Eğitimci	23 Yelkenli Tekne 5 Windsurf	Tlf: 0 530 301 6575 www.focayelkenihtisasakulubu.com
	Phokaia Yelken Windsurf ve Kürek Spor Kulübü	Windsurf , Yelken ve Kürek eğitimi	4 Eğitimci	12 Yelkenli Tekne 14 Windsurf ve 2 Kürek teknesi	Tlf: 0 544 364 3725
Kulüpler	Foça Windsurf ve Yelken Spor Kulübü	Windsurf ve Yelken eğitimi	3 Eğitimci	20 Windsurf ve 2 Stand-up Paddle	Tlf: 0 505 268 0102 http://focawindsurf.com/
	YeniFoça Windsurf ve Yelken Spor Kulübü	Windsurf ve Yelken eğitimi	4 Eğitimci	5 Yelkenli Tekne 80 Windsurf	Tlf: 0 505 347 1789 www.yenifocawindsurf.com
İşletmeler	Foça Dalış Merkezi	Dalış Eğitimi	7 Eğitimci	23 Dalgıç Ekipmanı	Tlf: 0 232 812 4009 http://www.focadalis.com.tr
	Ampuria Tur Seyahat Acentesi	Deniz seyahatleri düzenlemek	1 Yönetici	Acente Yönetim Ofisi	Tlf:0 232 812 5042 http://www.ampuriatour.com.tr/

Kaynak: Yazar Tarafından Oluşturulmuştur.

3.1. Foça Belediye Yat Limanı

Foça Belediyesi İşletme ve İştirakler Müdürlüğü tarafından yönetilen, Belediye Kıyı Koruma Biriminin 3 çalışanı tarafından işletilen limanda, emniyet ve güvenlik konusunda dışarıdan hizmet alımı yapılmaktadır. Foça Yat Limanında yeterli sayıda yerleştirilmiş pedestallar sayesinde, teknelere elektrik, su verilebilmekte ve günümüzde tüm tekneler için zorunlu hale getirilen Mavi Kart uygulaması kapsamında, 5 adet sabit 1 adet seyyar istasyon ile atık alım hizmeti verilmektedir.

Her yıl, Belediye Meclisi tarafından belirlenen bağlama ücreti katsayısı ve tekne boyutları çarpılarak hesaplanan bağlama ücreti üzerinden sözleşme bedelleri belirlenmektedir. Foça'nın, İzmir'e en yakın kıyı ilçesi olması, yat limanının şehrin içinde olması ve tekne ile gezilebilecek koyların sayısının fazla ve mesafelerinin yakın olması gibi cezbedici unsurlar sayesinde, 130 adet tekne kapasiteli Foça Yat Limanı sürekli tam doluluk oranıyla çalışmakta hatta 70 adet tekne limana bağlamak için müracaat etmiş ve sıra beklemektedir.

2018 yılında Foça Yat limanında yanaşma ve bağlama hizmeti de verilebilmesi maksadıyla bir adet palamar botu alınması planlanmaktadır. Kaymakamlık ve belediyenin ortak yürüttüğü toplantıları halen süren bir diğer proje ise; İngiliz Burnu'nda inşa edilecek yeni iskeleler sayesinde bağlama kapasitesi artırılarak, Büyükdeniz'de alargadaki tekneler çekilerek, Büyükdeniz'in tamamen yüzme alanı haline getirilmesidir (Mısır, 2017).

Tablo 2'de, hâlihazırdaki bağlama kapasitesi ve Yenifoça Yat Limanı tamamlandıktan sonra ulaşılacak bağlama kapasitesi görülmektedir.

Tablo 2: Foça'nın Yat Bağlama Kapasitesi.

FOÇA'NIN YAT BAĞLAMA KAPASİTESİ		
İŞLETME ADI	KAPASİTE	TOPLAM
FOÇA BELEDİYE YAT LİMANI	130	226
BALIKÇI BARINAĞI İSKELESİ	96	
YENİ FOÇA YAT LİMANI	230	230
TOPLAM KAPASİTE		456

Kaynak: Yazar Tarafından Oluşturulmuştur.

3.2. Foça Liman Başkanlığı

Liman Başkanlığı ilçede, teknelerin kaydı, belgelendirilmesi ve gemi adamlarının belgelendirilmesi görevlerinin yanı sıra, kıyı yapılarının (iskele mendirek gibi.) yapım aşamasında görüş bildirmek gibi bir diğer görevi de vardır. Bu kapsamda yakın zaman önce, Yeni Foça'da inşası süren Yat Limanı projesine görüş bildirilmiştir (Çankaya, 2017).

3.3. Foça Turizm Danışma Bürosu

Büronun görev tanımı: gerek uzun süreli gerekse gününbirlik olarak ilçeye gelen yerli ve yabancı turistlerin sorularına cevap verebilmek, ilgilendikleri aktivite ve konaklama konularında yardımcı olmak şeklinde yapılmıştır.

Büroda, ilçeye gelen turist sayısına dair istatistikler tutulmakta ve Liman Başkanlığından aylık olarak alınan "Transit Log" yani Foça Limanına giriş yapan teknelere ait istatistikî kayıtlar Kültür ve Turizm İl Müdürlüğü aracılığıyla Kültür ve Turizm Bakanlığına iletilmektedir.

Foça destinasyonunun sit alanı ilan edilmesinden sonra, yeni turizm tesisleri kurmak için veya mevcut tesislerin onarımı veya modernizasyonu maksadıyla inşaat izinleri almak mümkün olmadığı için turizm yatırımcılarının Foça'yı tercih etmedikleri belirtilmiştir (Mayteren, 2017).

3.4. Foça Turizm Derneği (TUDER)

2011 yılında ilçedeki, 80 turizm işletmecisinin bir araya gelmesi ile kurulmuştur. Derneğin amacı; işletmeler arasında koordineli çalışma ve bilgi aktarımının düzenli bir şekilde sürdürülmesine yardımcı olmak, Foça'nın tanıtımını güçlendirmek, Foça'nın genel yapısal kimliğini bozmadan doğaya ve çevreye uyumlu yatırımcıları cezbetmek, Foça Turizm sezonunu hafta sonları ve sadece yaza bağlı kalmadan tüm yıla yayarak kamu yararına çalışmaktır.

Dernek tarafından geliştirilen "Dört Mevsim Foça" projesi, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programının "Gelecek Turizmde" başlıklı desteklenen projeler kapsamına alınmıştır. Projenin amacı; Foça'da hâlihazırda yer alan turizm aktivitelerinin dört mevsime yayılması, zeytincilik, meyve-sebze yetiştiriciliği, kıyı balıkçılığı ve geleneksel bağcılık gibi aktivitelerin yardımıyla hem turizmin dört mevsime yayılması, hem de çevreye duyarlı üretim ve işletme modellerinin bölge turizmine kazandırılmasıdır.

Foça'da Charter Tekne kiralama hizmetinin eksikliği hissedilmektedir. Foça'nın Ege transit rotalarının tam ortasındaki stratejik konumundan faydalanarak kuzeyden güneye inen yelkenli ve motor yatların Foça'ya çekilebileceği değerlendirilmektedir (Tutar, 2017).

3.5. S.S. Foça Gezi Tekneleri ve Motorlu Taşıyıcılar Kooperatifi

2008 yılında kurulan kooperatifin toplam 23 üyesi bulunmaktadır. Ortalama 18-24 kişi kapasiteli 24 tekne ile gününbirlik koy gezileri, akşamları Gün Batımı turları ve kış sezonunda hafta sonları amatör balık turları düzenlenmektedir.

Her yıl haziran ayında toplanan olağan genel kurul toplantısında, üyelerin sorunları talepleri ve çözüm önerileri görüşülmektedir (Tekman, 2017).

Tablo 3'te, Foça'da faaliyet icra eden iki adet gezi tekneleri kooperatifinin üye ve tekne sayıları ve toplam yolcu kapasitesi görülmektedir.

Tablo 3: Foça'da Gezi Tekneciliği.

KOOPERATİF ADI	S.S. Foça Gezi Tekneleri ve Motorlu Taşıyıcılar Kooperatifi	S.S. Kuzey Ege Ticari Yatlar ve Gezi Tekneleri Deniz Yolcu Taşıyıcıları Kooperatifi
ÜYE SAYISI	23	7
TEKNE SAYISI	24	8
TOPLAM TEKNE	32	
TOPLAM FAAL TEKNE	26	
TOPLAM YOLCU KAPASİTESİ	730	

Kaynak: Yazar Tarafından Oluşturulmuştur.

3.6. S.S. Kuzey Ege Ticari Yatlar ve Gezi Tekneleri Deniz Yolcu Taşıyıcıları Kooperatifi

2012 yılında kurulan Kuzey Ege Ticari Yatlar ve Gezi Tekneleri Deniz Yolcu Taşıyıcıları Kooperatifinin 7 üyesi ve bu üyelere ait 8 adet tekne bulunmaktadır.

Gezi teknelerine olan talep önceki sezonlara nazaran giderek artmakta olduğu fakat kalabalık turlar yerine daha butik gezilerin tercih edildiği ifade edilmiştir. Hareketli sezonda gündüz 3-4 saat süren, koylarda yüzme molalarının verildiği yemekli turlar, akşamları ise daha kısa süren Mehtap Turları düzenlenmektedir. Kış sezonunda; talep

durumuna göre genelde hafta sonları amatör balıkçıların gezdirildiği balık turları düzenlenmektedir. Son zamanlarda, 2-3 gün veya daha fazla süreli özel tur talepleri olmasına rağmen gerekli donanıma sahip tekne olmamasından dolayı bu taleplere cevap verilememektedir (Tutar, 2017).

3.7. S.S. Foça Merkez Su Ürünleri Kooperatifi

1964 yılında kurulan kooperatifin 116 üyesi vardır. Foça'nın balıkçı kasabası silüetinin bozulmaması adına Foça Belediyesi ile yapılan protokol kapsamında, üyelere ait balıkçı teknelerinin 76 adedi Küçükdeniz'de barınmaktadır. Geriye kalan ve daha büyük balıkçı tekneleri ise yeni yapılan balıkçı barınağına bağlanmaktadır. Aynı protokol gereği 96 adet özel tekne balıkçı barınağında tahsis edilen iskeleye yanaşmaktadır. Bu sayede balıkçı barınağındaki özel teknelerden tahsil edilen bağlama ücreti kooperatife gelir sağlamaktadır.

Foça turizmi adına gelecek planları kapsamında; Foça denizlerinde bulunan balıkların canlı görülebileceği bir büyük akvaryum yapılması düşünülmektedir. Diğer bir proje: Foça balığının markalaşması adına bir Balık Entegre Tesisi kurularak, yörede tutulan balıkların burada işlenerek daha geniş bir çevreye dağıtımının yapılması adına girişimler devam etmektedir (Çetin, 2017).

3.8. Foça Kent Konseyi Turizm Meclisi

Foça Kent Konseyi, 2011 yılında, şehrin sorunlarına çözümler bulmak amacıyla ilçenin ileri gelenlerinin katılımı ve Foça Belediyesinin desteğiyle kurulmuştur. Haftada bir kez yapılan toplantılarda; ilgili sektörün sorunları görüşülmekte, gelişme, yenilik ve çözüm projeleri üretmek yine belediye bünyesinde yapılabilirliği değerlendirilen ve kabul gören projeleri hayata geçirmek maksadıyla çalışılmaktadır.

Foça'nın var olan ve gizli kalmış değerlerini ortaya çıkararak değerlendirmek için çalışan Turizm Meclisi, Temiz Kent projesi ve Kybele Yolu, Teodoros Yolu ve Herodot Yolu şeklinde adlandırılan Tarihi Yürüyüş Yolları belirlenerek tanıtımının yapılması ve Foça Turizmüne kazandırılması gibi projeler gerçekleştirmiştir (Kavitaş, 2017).

3.9. Foça Yelken İhtisas Kulübü

Foça Yelken İhtisas Kulübü müdürü ile yapılan görüşmede; 95 üyeli bir dernek çatısı altında, yönetim kurulu, denetleme kurulu gibi idari organları ile dernekler kanunlarına göre bir müdür ve iki eğitici/antrenör ile 1990 yılından bu yana faaliyette oldukları öğrenilmiştir.

Üç aylık yaz sezonunda, üçer hafta süren 4 kurs dönemi icra edilmektedir. Her dönemde yaklaşık 30 öğrenciye yelken eğitimi verilmektedir. Bu kurslarda çok başarılı ve istekli olan ortalama 5 öğrenciye lisans çıkarılmaktadır. Kulübün, lisanslı 35 sporcusu mevcut olup halen olimpiyat düzeyinde ülkemizi temsil ederek, uluslararası yarışlara katılmaktadırlar.

Kurslara katılanlarda; en az 7 yaş sınırı, okuma yazma ve yüzme bilme şartı aranmaktadır. Kurslara katılanların genelde yakın çevrede ikamet ettiği, az da olsa İstanbul gibi uzak illerden gelen tatilcilerin de olduğu belirtilmiştir. Bölgede yerleşik yaşayan yabancıların da kurslara ilgi gösterdiği bildirilmiştir (Metin, 2017).

3.10. Foça Windsurf ve Yelken Kulübü

2014 yılında İngiliz Burnu'nda kurulan kulüpte; 20 takım windsurf ile 3 eğitmen tarafından sezonda yaklaşık 100 öğrenciye windsurf eğitimi verilmektedir. Eğitimler: temel (10 saat) ve orta seviye (20 saat) şeklinde Türkiye Yelken Federasyonunun belirlediği eğitim programı ve süresi açısından sınıflandırılmaktadır. Sezon boyunca süren eğitimde ise ileri seviye eğitim verilerek, başarılı olan öğrencilere lisans çıkarılmakta ve kulübü yarışmalarda temsil etmek üzere antrenman programları uygulanmaktadır. Kulübün yaklaşık 15 adet lisanslı sporcusu bulunmaktadır. Aynı zamanda ilginin giderek arttığı Stand up Paddle'ın Foça'da yapılabildiği tek kulüptür.

Hizmet çeşitlendirmesi kapsamında, finansal ve eğitmen istihdamı gibi problemler çözüldüğünde önümüzdeki sezonlarda, Optimist ve Laser yelkenli tekne temin edilerek bu branşlarda da eğitim verilmesi planlanmaktadır (Safran, 2017).

3.11. Phokaia Yelken Windsurf ve Kürek Spor Kulübü

Phokaia Yelken Windsurf ve Kürek Spor Kulübü başkanı ile yapılan görüşmede; 2016 yılında, Fenerbahçe Yelken Kulübünün malzeme yardımlarıyla kurulan kulüplerinde ilk sezonda 50 kişiye sörf eğitimi, 30 kişiye de yelken eğitimi verildiği öğrenilmiştir.

2016 yılında, Ilıpınar Reha Midilli Özel Eğitim Uygulama Merkezi ile birlikte gerçekleştirilen projede Otistik engelli çocuklara kürek eğitimi verilmiştir. 2018 yaz sezonunda aynı projenin tekrarlanması planlanmaktadır.

Gelecek planlarında; yelkenli tekne, sörf ve kürek tekne sayılarını arttırarak eğitim verilen öğrenci sayısını arttırmak vardır. Yelken ve sörf eğitimi alan kesimin genelde 7-18 yaş grubunu oluşturan gençlerden

oluşturduğu, kürek eğitiminin ise daha çok orta yaş grubuna verildiği tespit edilmiştir (Oyal, 2017).

Tablo 4'te Foça'daki yelkenli tekne, windsurf, kürekli tekne ve Stand-up Paddle envanteri sunulmuştur.

Tablo 4: Foça'da Yelken, Windsurf ve Kürek Envanteri.

İŞLETME ADI	OPTİMİST ve LASER	WINDSURF	KÜREK	STAND- UP PADDLE
Foça Yelken İhtisas Kulübü	23	5	-	-
Phokaia Yelken Windsurf ve Kürek Spor Kulübü	12	14	2	-
Foça Windsurf ve Yelken Kulübü	-	20	-	2
Yenifoça Windsurf ve Yelken Spor Kulübü	5	80	-	-
Kale burnu Su Sporları Merkezi	25	2	-	-
Hotel Club Phokaia	10	-	-	-
Hanedan Beach Hotel	1	-	-	-
TOPLAM	76	121	2	2

Kaynak: Yazar Tarafından Oluşturulmuştur.

3.12. Yenifoça Windsurf ve Yelken Spor Kulübü

2011 Yılında kurulan Kulübün halen lisanslı 50 sporcusu olup, ulusal ve uluslararası müsabakalara katılmaktadır. Sportif faaliyetler, Yelken Federasyonu akreditasyonu ile icra edilmekte, turistik/ticari faaliyetler ise İl Kültür ve Turizm müdürlüğü kontrolünde icra edilmektedir.

Gelecek planları arasında; Yenifoça'da inşa edilen Yat Limanında "Yelkenli Yatçılık" eğitimi verilmesi amacıyla bir birim oluşturmak olduğundan, öncelikle eğitimde kullanılmak maksadıyla bir yelkenli yat temini çalışmaları devam etmektedir (Nizam, 2017).

Tablo 5'te ise Foça'da faaliyet yürüten Yelken ve windsurf kulüplerinde; verilen eğitim sayısı, eğitici adedi ve lisanslı sporcu sayısı görülmektedir.

Tablo 5: Foça'da Yelken, Windsurf ve Kürek Envanteri.

İŞLETME ADI	EĞİTİCİ ADEDİ	SEZONDA EĞİTİM ALAN KİŞİ SAYISI	LİSANSLI SPORCU ADEDİ
Foça Yelken İhtisas Kulübü	2	120	35
Phokaia Yelken Windsurf ve Kürek Spor Kulübü	4	80	-
Foça Windsurf ve Yelken Kulübü	3	100	15
Yenifoça Windsurf ve Yelken Spor Kulübü	4	120	50
Kale burnu Su Sporları Merkezi	1	20	-
Hotel Club Phokaia	-	-	-
Hanedan Beach Hotel	-	-	-
TOPLAM	14	440	100

Kaynak: Yazar Tarafından Oluşturulmuştur.

3.13. Foça Dalış Merkezi

Daha önceki sezonlarda, bölgedeki otellere gelen turistlere verilen eğitim sayesinde çok yüksek olan dalgıç adayı sayısı, son yıllarda yaşanan ekonomik ve siyasi krizlerden etkilenerek açılmayan oteller sebebiyle azalmıştır.

Foça'nın deniz alanlarının büyük bir bölümü Özel Çevre Koruma Bölgesi olduğundan dalışa uygun, dip tabiatı cazip dalış noktaları belirlenmesi ve ilan edilmesi bürokratik açıdan zor olmaktadır. Genel olarak zengin bir dip yapısına sahip olan bu deniz alanlarında resmi olarak ilan edilmiş sadece 3 noktada dalış yapılabilmektedir.

Dalış okulunun gelecekteki planları arasında; daha önce gerekli girişimler yapılarak belirlenmiş olan dalış bölgelerinin dalışa açılması, Foça Turizm Derneği ve Foça Kaymakamlığı önderliğinde hazırlanan Ege Üniversitesi Sualtı Araştırma ve Uygulama Merkezi tarafından fizibilite çalışması yapılan "Foça Sualtı Arkeopark" projesinin tamamlanması vardır (Aykut, 2017).

3.14. Dalgacı Boat Yat İşletmesi

Düzenlenen yat turlarında kumanya ve yakıt giderleri tur ücretinden ayrı olarak misafirler tarafından ödenmektedir. Kaptan, bir personel ve servis personelinden oluşan üç kişilik mürettebat ile turlara katılan misafirlere hizmet verilmektedir.

Son zamanlarda popüler olan, doğum günü, yıl dönümü veya evlilik teklifi gibi özel günlerin teknede kutlanması uygulaması Dalgacı Boat işletmesi tarafından da yapılmaktadır. Ayrıca misafirlerin isteklerine

göre hazırlanmış akşam yemeği menüleri limanda veya denizde servis edilmektedir (Dalgacı Boat, 2017).

3.15. Ampuria Tour Seyahat Acentesi

1999 yılında kurulan Ampuria Tour, TURSAB üyesi olup, Foça'daki tek seyahat acentesidir. Aynı zamanda, Pronto Tour Sistem ve Cruise Lines'in yetkili acentesidir.

Turyol organizasyonunda ve Turyol gemileri ile Ayvalık Limanından hareket eden Sakız ve Midilli Adalarına düzenlenen turlara, İzmir ve yakın çevredeki misafirler Ampuria Tour aracılığıyla katılım sağlayabilmektedirler (Kavitaş, 2017).

3.16. Kaleburnu Su Sporları Merkezi

Foça Deniz Üssü bünyesinde ve Büyükdeniz'in güneyinde bulunan tesis, Foça Deniz Üssünde görev yapan ve Kaleburnu Lojmanlarında ikamet eden askeri personel ve ailelerine hizmet vermektedir. Su sporları merkezinde, sınırlı sayıdaki Windsurf, Optimist, Laser, Laser Stratus Yelkenli tekneler ile bir haftalık eğitimler verilerek sertifikalandırma yapılmaktadır.

4. FOÇA'NIN DENİZ TURİZMİ POTANSİYELİ

4.1. Çalışmanın Amacı

Literatürde Foça'da deniz turizmi adına icra edilen faaliyetler hakkında bir yayın bulunmamaktadır. Bu araştırmada; 2018 yılı itibari ile Foça'da deniz turizmi kapsamı içinde yer alan işletmelerin ve kamu kurumlarının niteliksel olarak tanıtılması, kapasitelerinin, kapasite artırımını imkân veya ihtiyaçlarının belirlenmesi, ilçede deniz turizmine ilişkin gerçekleştirilen ve gerçekleştirilmesi planlanan faaliyetlerin envanter çalışması yapılarak daha sonra bu alanda yapılacak çalışmalara temel ve kaynak oluşturması amaçlanmıştır.

4.2. Çalışmanın Yöntemi

Foça'da icra edilen deniz turizmi faaliyetleri hakkında birincil verilere ulaşabilmek ve elde edilen verilerin sadece bu çalışmaya özgü olmasını sağlamak amacıyla veri toplama yöntemi olarak yüzyüze görüşmeler tercih edilmiştir.

Foça'da deniz turizmi konusunda neler yapılıyor? Sorusuna cevap bulabilmek ve konu hakkında derin bilgi sahibi olabilmek için keşifsel araştırma yürütülmüştür (Altunışık ve diğerleri, 2017: 75).

Mülakatlar, bir olgu hakkında başka veri toplama yöntemleri ile edinilemeyecek derinlikte veriye ulaşılmasını sağlarlar (Altunışık ve diğerleri, 2017: 102).

Mülakat, iki veya daha fazla sayıda insan arasında belli bir amaç etrafında ve belli bir düzende yapılan “soru-cevap” biçimindeki söyleşilerdir. Alanında uzman ve sektöründeki konulara ve sorunlara hakim olan örneklem grubu ile nitel bir araştırma yapıldığından konunun farklı boyutlarının da ortaya çıkarılabilmesi maksadıyla yarı biçimsel mülakat yöntemi seçilmiştir (Altunışık ve diğerleri, 2017: 99).

4.2.1. Veri Toplama Aracının Oluşturulması ve Örneklem Seçimi

Cevaplayanı tanıma, çalıştığı kurumu veya işletmeyi genel hatlarıyla tanıma amacıyla hazırlanan ortak sorular, sektörün kamu kurumlarının oluşturduğu bölümünde görev yapanlara yönelik hazırlanan biçimsel sorular ve Kulüp, Dernek ve İşletme temsilcilerinden oluşan örneklem grubuna yöneltilen biçimsel sorular şeklinde üç grup soru hazırlanmıştır.

Örneklem grubunun belirlenmesi aşamasında “Yargısal Örnekleme” tekniği kullanılarak kurum, işletme, dernek ve kulüplerin yönetici seviyesindeki kişiler ile görüşmeler yapılmıştır (Altunışık ve diğerleri, 2017: 140).

Tablo 6'da, yukarıda açıklanan teknikler kullanılarak belirlenen örneklem grubunda yer alan sektör temsilcilerinin isimleri, görev yaptıkları kurumlar, görevleri ve yapılan yüzyüze görüşmelerin yeri ve zamanı görülmektedir.

Tablo 6: Yüzyüze Görüşme Yapılan Kişiler.

Sıra No	Adı Soyadı	Kurumu ve Görevi	Görüşme Yeri ve Zamanı
1	Mustafa ÇANKAYA	Foça Liman Başkanlığı, Başkan	Foça, 31.10.2017
2	Murat Azmi MAYTEREN	Foça Turizm Danışma Bürosu, Turizm Araştırmacısı	Foça, 31.10.2017
3	Işıl Dirim KAVİTAŞ	Foça Belediye Kent Konseyi Turizm Meclisi, Başkan	Foça, 10.11.2017
4	Umut TUTAR	Foça Turizm Derneği, Başkan	Foça, 04.11.2017
5	Levent MISIR	Foça Belediye Yat Limanı, İşletme ve	Foça,

		İştirakler Müdürü	08.11.2017
6	Ali TEKMAN	S.S. Foça Gezi Tekneleri ve Motorlu Taşıyıcılar Kooperatifi, Başkan	Foça, 04.11.2017
7	Umut TUTAR	S.S. Kuzey Ege Ticari Yatlar ve Gezi Tekneleri Deniz Yolcu Taşıyıcıları Kooperatifi, Başkan	Foça, 04.11.2017
8	Ceyhan ÇETİN	S.S. Foça Merkez Su Ürünleri Koop., Başkan	Foça, 09.11.2017
9	Işıl Dirim KAVİTAŞ	Ampuria Tour Seyahat Acentesi, Yönetici	Foça, 10.11.2017
10	Tülay METİN	Foça Yelken İhtisas Kulübü, Müdür	Foça, 01.11.2017
11	Hakan OYAL	Phokaia Yelken Windsurf ve Kürek Spor Kulübü, Başkan	Foça, 01.11.2017
12	Ercan SAFRAN	Foça Windsurf ve Yelken Spor Kulübü, Başkan	Foça, 06.11.2017
13	Nadir NİZAM	Yenifoça Windsurf ve Yelken Spor Kulübü, Başkan	Foça, 04.11.2017
14	Aydın AYKUT	Foça Dalış Merkezi, Yönetici	Foça, 06.11.2017

Kaynak: Yazar Tarafından Oluşturulmuştur.

4.2.2. Verilerin Toplanması ve Analizi

Sektör temsilcileri ile 31 Ekim-10 Kasım 2017 tarihleri arasında, önceden belirlenen yer ve zamanda bir araya gelerek gerçekleştirilen yarı biçimsel mülakatlarda, cevaplayanların onayı alınarak ses kayıtları yapılmış ve yazarlık not alma yönteminden faydalanılmıştır.

Verilerin analiz edilmesi aşamasında; alınan ses kayıtları tekrar dinlenerek çözümlenmesi ile nitel bulgu ve değişkenler saptanmıştır. Bilgi formuna dönüştürülen veriler, sözel veya sayısal tablolar şeklinde ilgili bölümlerde sunulmuştur.

4.3. Çalışmanın Bulguları

4.3.1. Finansal Sorunlar

Deniz turizmi sektöründe hizmet veren işletmelerin ortak sorunlarının en başında finansal sorunlar gelmektedir. Bunun sebeplerinden en önemlisi gerekli donanım ve teçhizatların yüksek maliyetli olmasıdır.

Genelde deniz kıyısında konuşlanmak durumunda olan bu işletmeler için arazi ve bina ücretleri de başlı başına problem yaratmaktadır. Yüksek maliyetler sebebiyle deniz turizmi sektörünün

sermaye yoğun bir piyasa olarak tanımlandığından, sektöre yeni girecek yatırımcıları zorlamaktadır.

4.3.2. Eğitici Personel Temini

Yelken, windsurf veya dalış okullarında eğitim verebilmek için, gerekli belgelere sahip ve ücret olarak çok tatminkâr olmayan bu sektörde çalışmaya istekli eğitmen temini konusunda sıkıntılar yaşanmaktadır.

4.3.3 Bürokratik Engeller ve Denetim Problemleri

Ülkemizde hemen hemen her işletmenin karşı karşıya kaldığı yoğun bürokrasi, deniz turizmi işletmeleri için de geçerlidir. Özellikle farklı hizmetlerin sunulduğu gezi teknelerinin bulundurulması ve her yıl yenilenmesi gereken belgeler işgücü ve zaman kaybına sebep olmaktadır.

Gezi tekneleri çalışanları, teknelerin seyir uygunluk sörveylerinin Liman Başkanlığı tarafından, denizdeki donanım kontrollerinin Sahil Güvenlik birimleri tarafından ve yiyecek içecek hizmetlerinin hijyen denetlemelerinin farklı otoriteler tarafından sık sık yapıldığını dile getirirken, su ürünleri kooperatifine üye balıkçılar ve dalış merkezi avlanmaya ve dalışa yasak saha olan Özel Çevre Koruma Bölgesi içerisindeki kaçak avlanma ve izinsiz dalış faaliyetlerinin yeterince kontrol edilmediğini dile getirmektedir.

4.3.4. Çevresel Etkenler

Foça'nın tarihi dokusu ve doğal güzelliklerinin birçok olumlu getirisinin yanında işletmeci bakış açısıyla değerlendirildiğinde bazı olumsuz yönleri de vardır. Tarihi eserlerin korunması ve doğal güzelliklerin gelecek nesillere aktarılabilmesi adına Foça'da; 50 adet "Tarihi Sit Alanı" ve 318 adet "Taşınmaz Kültür Varlığı" belirlenmiştir (İzmir Kalkınma Ajansı, 2013).

Yeni tesis inşası gibi yatırım hamlelerini ve mevcut tesislerin yenilenmesi veya genişletilmesi gerekliliklerini kısıtlayan bu durum ilçede turizm sektörünün gelişmesine engel olmaktadır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Yelken ve windsurf sporu için uygun iklim şartlarının bulunması ve yoğun ilgiden dolayı Foça'nın bir Yelken ve Windsurf şehri olduğunu söylemek mümkündür. Foça'nın tanıtımında yelken ve windsurfün ön plana çıkarılması ve bu sporların ilçeye özdeşleştirilebilmesi adına, ulusal veya uluslararası müsabakaların Foça'da düzenlenmesini sağlamak

için gerekli girişimlerin yapılmasının faydalı olacağı değerlendirilmektedir.

İzmir merkezine olan yakınlığı sebebiyle, yoğun günübirlikçi turistin ziyaret ettiği Foça'nın Deniz Turizmi sektöründe parlayan yıldızı günübirlik tekne gezileridir. Günübirlik tekne gezilerine olan talebin artarak devam edeceği değerlendirilmektedir.

Uzun yıllardır tam doluluk oranıyla hizmet veren Belediye Yat Limanına teknesini bağlamak için sıra bekleyen 70 kişinin olması, Foça'da tekne bağlama kapasitesinin talebe göre çok yetersiz olduğu aşikârdır. Yenifoça'da inşası süren marinanın planlandığı gibi 2018 yılında hizmete girmesi bu talebin karşılanmasında faydalı olacaktır. Fakat Foça'dan ayrılmak istemeyen yatçılar ve kısa süreli ziyaretler için Foça'ya gelen yatların bağlayabileceği ilave iskeleler yapılmasının gerekli olduğu düşünülmektedir. Özellikle, Büyükdeniz'deki plansız tonoz yerleşimi ve bu konudaki kontrol eksikliği alargadaki tekne sayısını arttırmaktadır. Bu durum liman içindeki tekne trafiğini olumsuz etkileyerek manevra alanını kısıtlamaktadır. Aynı sorundan, liman içinde eğitim yapan yelken ve windsurf kulüpleri de olumsuz etkilenmektedir. İngiliz Burnu koyuna yeni iskeleler inşa edilmesinin, Liman Başkanlığı ve Belediye yetkililerince bu soruna çözüm olacağı düşünülmektedir.

Liman açıklarında ve adaların etrafında balıkçılık, dalış ve gezi teknelerinin faaliyetlerini kısıtlayan Özel Çevre Koruma Alanının sınırlarının tekrar düzenlenmesi ve belirlenen yeni sınırlar içerisindeki denetimlerin artırılmasının faydalı olacağı değerlendirilmektedir.

Deniz Turizmi sektöründe hizmet veren veya bu sektöre yeni girecek işletmelerin alması gereken belge sayısının fazlalığı, farklı kurumlar tarafından verilmesi ve denetlenmesi eski çalışanları zorlamakta olup, yeni yatırımcıları ise caydırmaktadır. Sektör temsilcileriyle yapılan görüşmelerde hepsinin ortak sorununun; üst yönetim tarafından Deniz Turizminin diğer turizm türlerinden farklı değerlendirilmesi ve sektörün gelişmesi için ilçeler düzeyinde yerel yönetim ve sektör temsilcilerinin katılımıyla oluşturulacak Deniz Turizmi Kurullarının sürekli görev yapmasının faydalı olacağı değerlendirilmektedir.

Geçekleştirilmesi planlanan projeler ve halen devam eden Yenifoça Marinası tamamlandığında Foça'nın deniz turizmi potansiyeli ve çehresi değişeceğinden sonraki yıllarda yapılacak çalışmalar ile deniz turizmi potansiyelinin yeniden belirlenmesi gerekecektir.

KAYNAKÇA

Altunışık, R., Coşkun, R. ve Yıldırım, E. (2017). "*Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*." Sakarya: Sakarya Kitabevi.

Aykut, Aydın, 2017, Yüzyüze Görüşme Bulguları, Foça, (06.11.2017)

- Çankaya, Mustafa, 2017, Yüzyüze Görüşme Bulguları, Foça, (31.10.2017)
- Çetin, Ceyhan, 2017, Yüzyüze Görüşme Bulguları, Foça, (09.11.2017)
- Dalgacı Boat, Hakkımızda, <http://dalgaciboat.com/galeri.php> Erişim Tarihi: 12.11.2017
- Foça İlçesi Günübirlik Deniz Turizmi Kurulu Karar Tutanağı, 2017, “Günübirlik Gezi Teknelerinde Verilen Hizmetlerin Kalitesinin Arttırılması” konulu toplantı, Foça İlçe Kaymakamlığı, (08.11.2017)
- Gürsoy, Ahmet, “Foça’nın Deniz Turizmi Potansiyelinin Belirlenmesi”, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizcilik İşletmeleri Yönetimi ABD, Deniz Turizmi Uzaktan Öğretim Tezsiz Yüksek Lisans Programı, Yayınlanmamış Dönem Projesi, İzmir, 2018.
- Hotel Club Phokaia, Aktiviteler, <http://turkish.phokaiahotel.com/activity-list/> Erişim Tarihi: 05.11.2017
- İzmir Kalkınma Ajansı, 2014-2023 İzmir Bölge Planı İlçe Toplantıları, Foça İlçe Raporu, “Kültür”, 2013.
- Kavitaş, I. Dirim, 2017, Yüzyüze Görüşme Bulguları, Foça, (10.11.2017)
- Mavi Bayrak Türkiye, İzmir Foça, http://www.mavibayrak.org.tr/tr/plajListesi.aspx?il_refno=35 Erişim Tarihi: 03.02.2017
- Mayteren, M. Azmi, 2017, Yüzyüze Görüşme Bulguları, Foça, (31.10.2017)
- Metin, Tülay, 2017, Yüzyüze Görüşme Bulguları, Foça, (01.11.2017)
- Mısır, Levent, 2017, Yüzyüze Görüşme Bulguları, Foça, (08.11.2017)
- Nizam, Nadir, 2017, Yüzyüze Görüşme Bulguları, Foça, (04.11.2017)
- Oyal, Hakan, 2017, Yüzyüze Görüşme Bulguları, Foça, (01.11.2017)
- Özatalay, Burhan, 2017, Yüzyüze Görüşme Bulguları, Foça, (07.11.2017)
- Safran, Ercan, 2017, Yüzyüze Görüşme Bulguları, Foça, (06.11.2017)
- Tekman, Ali, 2017, Yüzyüze Görüşme Bulguları, Foça, (04.11.2017)
- Top, B. M., Yolak U., Thomas, L., 2013. Foça Özel Çevre Koruma Bölgesi Sportif Dalış Turizmi Fizibilite Çalışması -Feasibility Study on Sustainable Diving Tourism in Foça SEPA. PIMS 3697: Türkiye’nin Deniz ve Kıyı Koruma Alanları Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi. Teknik Rapor Serisi 17: 66 s.
- Tutar, Umut, 2017, Yüzyüze Görüşme Bulguları, Foça, (04.11.2017)
- UDHB, Liman Etüt-Proje/Yapım Dairesi Başkanlığı, Yeni Foça Yat Limanı, http://www.aygm.gov.tr/BLSM_WIYS/DLH/tr/DOKUMAN_SOLL_MENU/Limanlar/Liman_Etud/20160902_111508_10288_1_84851.pdf Erişim Tarihi: 20.10.2017